

143261 - آیا اجازه دارد برای نماز فرض یا نفل طواف را قطع کند؟

سوال

آیا نماز در داخل حجر همراه با طواف در خارج از حجر درست است؟ به این صورت که وارد شدن به حجر از آن سو خواهد بود که بخشی از داخل کعبه به شمار نمی‌رود. و آیا نماز باعث قطع شدن طواف می‌شود و آیا جایز است؟

پاسخ مفصل

الحمد لله

حجر (دیوار کوتاه شبیه به نیم دایره در کنار خانه کعبه) بخشی از کعبه است بنابراین طواف از داخل آن صحیح نیست؛ زیرا شخص طواف کننده امر شده تا دور خانه کعبه طواف کند یعنی از بیرون همه آن. پیشتر در پاسخ به سؤال (46597) به بیان این مورد پرداخته‌ایم.

بنابر قول صحیح در طواف باید مولات رعایت شود یعنی پی در پی و بدون فاصله انجام شود و این مذهب مالکیه و حنابله است اما فاصله اندک اشکالی ندارد، مگر آن‌که نماز فرض آغاز شود یا جنازه‌ای برای نماز آورده شود که در این صورت اول نماز را به جای می‌آورد و سپس طوافش را کامل می‌کند هرچند برخی از فقها درباره نماز جنازه اختلاف کرده‌اند و برخی نیز جایز دانسته‌اند که طواف را برای نماز نافله مانند وتر یا تراویح قطع کند یا بترسد که وقت یک سنت موکد مانند دو رکعت قبله صبح به پایان برسد یا آن‌که طواف نفل باشد، اما طواف فرض برای نماز فرض و جنازه قطع نمی‌شود.

حطاب - رحمه الله - می‌گوید: «طواف فرض را جز برای فریضه قطع نمی‌کند پس اگر در حال طواف واجب بود و ترسید که نماز صبح برگزار شود و دو رکعت [قبله] صبح را از دست بدهد، طواف را برای آن قطع نمی‌کند. آری؛ در سماع اشهب این را کوچک دانسته [یعنی رخصت داده] که طواف تطوع را اگر ترسید که دو رکعت [قبله] فجر را از دست دهد، قطع کند سپس طوافش را ادامه دهد» (مواهب الجلیل: ۳/ ۷۷).

اما کسانی که مولات و پی در پی بودن را شرط ندانسته‌اند - مانند شافعیان - برای مراعات اختلاف درباره وجوب مولات، قطع طواف بدون عذر را مکروه دانسته‌اند.

در «حاشیة قلبیوبی وعمیرة» آمده است: «در حال طواف خوردن و نوشیدن و تف انداختن و در آوردن صدای انگشتان و در هم کردن آن و انداختن دستان و گرفتن آن از پشت مکروه است و همین‌طور طواف در حال فشار ادرار و مدفوع... و قطع طواف برای نماز فرض کفایی یا نافله یا سجده تلاوت یا سجده شکر و همه این‌ها در حالی که عذر ندارد مکروه است».

نگاه: المجموع (۸ / ۶۵)، المغنی (۳ / ۱۹۷، مطالب أولى النهی (۲ / ۳۹۹).

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - می‌گوید:

«سوال: اگر نماز فریضه در اثنای طواف اقامه شود چه باید کرد؟ می‌گوییم: علما در این باره آرای گوناگونی دارند:

برخی می‌گویند: اگر طواف نفل باشد آن را قطع می‌کند و وارد نماز می‌شود زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: «هرگاه نماز اقامه شد نمازی جز نماز فرض نیست» و در حالی که طواف نافله (غیر واجب) باشد با اقامه نماز فرض آن را قطع می‌کند و نماز فریضه را آغاز می‌کند و سپس [بعد از نماز، طوافش را] ادامه می‌دهد، اما اگر طواف فرض باشد به آن ادامه می‌دهد حتی اگر نماز فرض [جماعت] را از دست بدهد.

گروهی دیگر می‌گویند: موالات شرط نیست و می‌تواند طواف را قطع کند و بین دورهای طواف فاصله اندازد و کارش اشکالی ندارد.

اما چیزی که باید بدانیم این است که در یک عبادت باید اجزای آن به هم وصل باشد تا بتوانیم آن را یک عبادت مستقل بدانیم مگر آن‌که دلیلی بر جایز بودن فاصله انداختن باشد اما قول راجح و صحیح‌تر در چنین حالتی این است که با برپا شدن نماز فرض، طوافش را به نیت رجوع و ادامه آن بعد از نماز ترک کند.

حال اگر طوافش را قطع کرد - و فرض کنیم طوافش را هنگام رسیدن به حجر قطع کرده باشد - در این حالت پس از پایان نماز آیا از همان جایی که طوافش را قطع کرده ادامه می‌دهد یا آن دور را از نو انجام می‌دهد؟

علما در این باره بر چند قول‌اند: مشهور در مذهب آن است که باید آن دور را از نو انجام دهد و قول صحیح‌تر آن است که این شرط نیست و می‌تواند از همان جایی که طوافش را قطع کرده شروع کند زیرا تا قبل از آن انجام شده و صحیح است و آنچه صحیح است نیازی به تکرار ندارد؛ زیرا اگر انجام دوباره را واجب بدانیم مانند آن است که انجام یک عبادت را دو بار واجب دانسته باشیم که این مثال و سابقه‌ای ندارد.

سؤال: آیا اجازه دارد برای نماز جنازه طوافش را قطع کند؟

ظاهر آن است که آری، اجازه دارد. زیرا نماز جنازه کوتاه است و در این صورت فاصله چندانی بین طواف او نخواهد افتاد و این فاصله کوتاه قابل چشمپوشی است» (الشرح الممتع: ۷ / ۲۷۶).

از جمله آنچه درباره افتادن فاصله کوتاه در میانه طواف از سلف نقل شده نقلی است که از جمیل بن زید شده که گفت: ابن عمر را دیدم که در روزی گرم سه دور از طوافش را انجام داد، سپس گرمش شد پس وارد حجر شد تا کمی استراحت کند. نگا: المصنف ابن ابي شيبة (۴ / ۴۵۴)، المحلى بن حزم (۵ / ۲۱۹).

خلاصه آن که: در طواف، مولات یعنی پی در پی انجام دادن لازم است و طواف را نباید به هدف نماز قطع کرد مگر آن که نماز فرض یا نماز جنازه باشد و همچنین برای کسی که می‌ترسد وقت نماز وتر را از دست دهد اجازه است که اگر طوافش نفل است یک رکعت نماز وتر را به جای بیاورد زیرا این کار وقت زیادی نمی‌برد.

والله اعلم.